

Musiqimizi dünyaya yetirən bəstəkar

◆ Rauf Hacıyev - 100

Hər dəfə sevilən musiqi əsərlərini dinləyəndə onlar bizi dünyanın gündəlik qayğılarından uzaqlaşdırıb, əsrarəngiz bir aləmə aparır. Bəzən heç fərqində belə olmurq ki, bu sehirli nəğmələr kimlərinə zəkasının məhsuludur. Onları ərsəyə gətirən sənətkarlar var, ömürləri, şəxsiyyətləri, duyuları bu mahnılarda yaşayır.

Mənən, ruhən zəngin, yaradıcı fikrin nuru ilə işıqlanmış bu əsərlər dünya var olduqca, insan övladı musiqi sevgisini itirmədikcə sanbalını da, gözəlliini də, ürəyəyatlılığını da saxlayacaq, simalarda təbəssüm oydacaq.

Azərbaycanın musiqi mədəniyyəti tarixində özünəməxsus yer tutan, müxtəlif janrlarda çox sayıda qiymətli əsərlər yaranan, böyük Üzeyir bəy Hacıbəylinin öten əsrin əvvəllərində təməlini qoyduğu bəstəkarlıq məktəbində yetişən görkəmli musiqişunas, bəstəkar və dövlət xadimi Rauf Hacıyevin yaradıcılığı icimaiyyət tərəfindən həmişə maraqla qarışmışdır. Simfoniya, oratoriya və kantatalar yanan bəstəkara uğurlu səhnə teçəssümü tapmış operettalar xüsusilə geniş şöhrət qazandırmışdır.

Rauf Hacıyevin milli motivlərlə müasir üslubun vəhdətində yaradıldığı vətənpərvər ruhlu lirik mahnilər məşhur ifaçıların repertuarına daxil olmuş və Azərbaycan mahni janrının inkişafında əhəmiyyətli rol oynamışdır. Onun sənətinin yüksək bədii keyfiyyətləri həmçinin kinofilmlər və teatr tamaşaları üçün bəstələdiyi musiqi lövhələrində də aydın təzahürünü tapmışdır. Rauf Hacıyevin yazdıqları insanları valeh etmiş, müasirlərinin daim diqqətində olmuşdur. O, respublikanın medəni həyatında yaxından iştirak etmiş və səmərəli icimai fəaliyyəti ilə tanınmışdır.

İrsən keçən duyum

O, heç kəsi tekrar etmir, heç kəsə oxşamır, bəstəkarlıq məktəbində özüne yeni bir yol açırdı. Həyati diqqətə izləmək, varlığın necə və hansı istiqamətdə dəyişdiyini, bu dəyişikliklərin müasir adamlara necə təsir göstərdiyini görmək, duymaq, əks etdirmək üçün daim çalışırdı. Orijinal musiqi duyumu ilə yenilikləri açıq sənətkar gözü ilə müşahidə edir, axtarıb araşdırır. Yüksək fikirlər və nəcib duyularla yaşıyan sənətkarın əsərlərində parlaq milli kolorit, hərəkat və səmimiyyət yaradıcılığının ilk illərindən hiss olunurdu. Və bu musiqi lövhələri onu sevənlərin daim yaddaşındadır. Onlar böyük rəğbətlə, məhəbbətlə qarışınan və unudulmaz. Əsl sənətkarlar xas yaradıcı xüsusiyyət bax, budur!

Rauf Soltan oğlu Hacıyev 1922-ci il mayın 15-də Bakı şəhərində anadan olub. Onun ölüm həkayəsinin heyrətamız anları erkən yaşlarından başlanır. Belə ki, üç yaşına qədər gözəri görmür. Həmi uşağın dünya işığına həsrət qalacağının güman edirdi. Sonra bir-birə körpənin gözleri açılır. Sanki ilahi bir qüvvə bu körpənin böyüyündə necə bir istedad sahibi olacağını irəlicədən duyarəq buna maneə yaratmasın deyə görəmə əngəlini aradan qaldırır.

Atası Soltan (Sultanmuxtar) Hacıyevi erkən itirir. O, repressiya qurbanlarından idi. Anası Nano xanım Azərbaycan milli mətbuatının banisi Həsən bəy Zərdabının qardaşı qızı idi. Ailə başçısını itirəndən sonra Nano xanım çətinliklərlə üzləşir və dörd yaşı oğlunu Həsən bəy Zərdabının ailə qurbanı qızı Qəribəltən Məlikova övladlığı verir. Qəribəltən xanım dövrünün görkəmli pedagoqlarından idi. Fəaliyyətindəki uğurlara görə yüksək dövlət mükafatları ilə təltif edilmişdir. Bakının ziyalı mühitində hörməti və nüfuzu vardi. Elə Rauf Hacıyevin yaradıcılıq istedadının erkən yaşlarından üzə çıxmışında da bu xanımın böyük əməyi olmuşdur.

Musiqi duyumu isə Raufa irsən keçmişdi. Anası Nanə xanımın gözəl səsi vardi. Atası Sultanmuxtar da yaxşı tarçıldı, nə vaxtsa Qurban Pirimovun şagirdi olmuşdu. Rauf Hacıyevin musiqi

istedədi kiçik yaşlarından özünü bürüzə verməyə başlayır. Musiqi məktəbində oxuyarkən ilk bəstələrini yazar. Bunlar fortepiano üçün üç pyes - "Dağıstan", "Ləzgihəngi", "Tarantella" idi. Onun peşəkar musiqi biliklərinə yiyələnməsində Azərbaycanın ilk pianoçu-pedaqoqu Kövkəb Səfərliyevanın əməyi danılmazdır.

Az sonra Rauf Hacıyev Üzeyir bəyin yanına gelir. Bəstəkar onun pyeslərini dinləyəndən sonra qarışındaki gəncin xüsusi istədəda malik olduğunu görür. Ona kömək göstərir, iylərim Rauf Hacıyevlə şəxsən məşğul olur, ustad dərsləri keçir. Gənc bəstəkarın tələbəlik illərində yazdığı "Samur", "Mingəçevir", "Gənclik marşı" mahniları belə yaranır. "Tələbələrin istəkləri" operettasını qələmə alanda onun cəmi 18 yaşı vardi və Mustafa Mərdanov həmin operetə tamaşaşa qoymuşdu.

Qara Qarayevin sevimli tələbəsi

İkinci Dünya müharibəsi başlananda Rauf Hacıyev də bir çox həmyasıdı kimi cəbhəyə yollanır. Odlu-alovlu yollardan keçir. Döyüşlərin birində ağır yaralanıb Bakıya qayıdır. 1944-cü ildə Yanğından Mühafizə İdarəsinin estrada ansamblını yaradır. Ansambl 1949-cu ildək fəaliyyət göstərir.

Musiqi sahəsində püxtoləşdikcə gənc bəstəkar akademik musiqi təhsilinin onun üçün nə qədər əhəmiyyətli olduğunu görür və ali məktəbə qəbul olunmayı qərara alır. Elə bu arzu ilə də 1948-ci ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına imtahan verir və qəbul edilərək P.İ.Çaykovski adına Moskva Konservatoriyasına keçirilir. Burada Andrey Eşpay, Aleksandra Paxmutova ilə bir qrupda təhsil almağa başlayır. 1949-cu ildə yenidən Bakıya qayıdır. Təhsilini Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında davam etdirməyə başlayır. Görkəmli bəstəkar Qara Qarayevin sevimli tələbələrindən olur.

İlk sənət uğurları daha çox gənclik şövqü mahnilərlə bağlı olduğundan bu xətt Rauf Hacıyevin yaradıcılığının bütün dönmələrində davam edir. O, bu gün də sevilən, populyarlığını itirməyən "Sevgilim", "Sənsiz", "Mənim Azərbaycanım", "Lirik mahni", "Bahar gəlir", "Sevimli şəhər", "Bakı haqqında mahni", "Leyla", "Neft daşlarında", "Ceyran", "Saçlarına gül düzüm", "Ay qız" və s. bu kimi bir-birindən gözəl nəğmələr yaradır. Bu mahnilər dirləyəndə qəlbə həyat eşqi, Vətənə, dünyaya, insanlara sevgi ilə döyünen sənətkarın tərəvəti ruhunu hiss edir. Əsərlərində yaxşı və təmiz həyat, gözəl və yüksək məhəbbət tərənnüm olunur. Həmişə deyirdi: "Sənət həyatı düzgün göstərməlidir, varlığın güzgüsü olmalıdır".

Rauf Hacıyev yenilikçi bir insan idi. Bu keyfiyyəti onun yüksək peşəkarlığı ilə vəhdət təşkil edirdi. Bəstəkar fərqində idki, on gözəl sənət əsərləri bir tərəfdən zəngin ənənələrə əsaslanmaqla, bir tərəfdən də daim yeniliklər axarışında olmaqla yarana bilər. Ona görə də R.Hacıyev özü də daim yeniliklərinə önündə irəliləməyə, nümunə yaratmağa çalışır. İndi dönüb geriyə baxanda Rauf Hacıyevin yenilik axarışının, yaradıcı cəsarətinin zəngin musiqi ərsimizə necə böyük sərvət qazandırdığını görə bilirik.

1956-ci il mayın 15-də - anadan olduğu gün o, caz orkestrini yaradır. Orkestrin solistləri böyük sənətkarlarımız, o zaman hələ sənətdə ilk uğurlu addımlarını atan Mirzə Babayev, Lütfiyyar İmanov, Elmira Rəhimova və Yevgeni Deviş idi. Orkestr keçmiş SSRİ məkanının hər yerində qastrol səfərlərində olur və böyük maraqla

qarışanırdı. Bu orkestrin fəaliyyəti Rauf Hacıyevin yaradıcılıq istedadı qədər təşkilatı məharətini də ortaya qoyur. Bu qabiliyyətinə nəzərə alaraq öten əsrin 60-cı illərinin əvvəllərindən o, ictimai fəaliyyətə cəlb olunur. Bir sıra vəzifələrdə çalışır. 1964-cü ildə M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasına direktor təyin edilir. 1965-ci ildə isə Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət naziri vəzifəsinə irəli çəkilir.

1970-ci il qədər bu vəzifədə çalışır. Nazir işlədiyi illərdə onun təşəbbüsü ilə Mahnı Teatrı, Azərbaycan Dövlət Rəqs Ansamblı, eləcə də dünyada birinci Xalçaçılıq muzeysi yaradılır. Azərbaycan Dövlət Xor Kapellasının fəaliyyəti bərpa edilir. Eyni zamanda M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Opera və Balet Teatrının balet truppası ilk dəfə olaraq Parisə qastrol səfəri edir. "Qrand Opera"nın səhnəsində xoreografiya ustalarımızın müxtəlif nömrələrlə çıxışları olur.

Sevimli və unudulmaz parçalar

Rauf Hacıyev keçmiş SSRİ-nin mədəniyyət-inceşənət çevrələrindən çox böyük nüfuz sahibi idi. Kübar davranışlarına görə hətta ona "knyaz" ləqəbini de yaraşdırılmışdır. Amma o, ictimai fəaliyyətindən də kənarda qalmır. Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının V. Qurultayında İdara Heyətinin birinci katibi, VI qurultayda katibi seçilmişdi. Bütün bunlara baxmayaraq, Rauf Hacıyev əsl sənətkar idi və yaradıcılıq onun üçün bütün vəzifələrin fövqündə dururdu. Əsərlərində insanın fikir və duyularını düzgün bir musiqi dilində nağıl edirdi.

Azərbaycanın daha bir tanınmış bəstəkarı Vasif Adigözəlovun onun ifa üslubu ilə bağlı maraqlı bir qeydi var. Vasif müəllim deyirdi ki, bu gün fortepiano çalmağı öyrənən gənclər özləri də bilmədən Rauf Hacıyev üslubunda ifa edirlər. Bu da səbəbsiz deyil. Rauf Hacıyevin ən çox sevdiyi musiqi janrı mahni və operetta ididir. Əsərlərinin çoxunu bu janrlarda bəstələmiş, bir-birindən gözəl musiqi nümunələri yaratmışdır.

Azərbaycanın daha bir tanınmış bəstəkarı Vasif Adigözəlovun onun ifa üslubu ilə bağlı maraqlı bir qeydi var. Vasif müəllim deyirdi ki, bu gün fortepiano çalmağı öyrənən gənclər özləri də bilmədən Rauf Hacıyev üslubunda ifa edirlər. Bu da səbəbsiz deyil. Rauf Hacıyevin ən çox sevdiyi musiqi janrı mahni və operetta ididir. Əsərlərinin çoxunu bu janrlarda bəstələmiş, bir-birindən gözəl musiqi nümunələri yaratmışdır.

Görkəmli bəstəkar həmçinin bir çox məşhur Azərbaycan filmlərinin musiqilərinin müəllifidir. O, 15-ə qədər filmə musiqi yazıb. Hər hansı filmə musiqi yazarkən də təkəcə bir əsərlə məhdudlaşmayıb. Bu filmlərə baxanda Rauf Hacıyevin bir film üçün çoxlu sayda musiqi parçaları bəstələdiyiini görürük. "Əhməd haradadır", "Mən rəqs edəcəyəm", "Görüş", "Bir qalanın sirri", "Kolgələr sürünlür", "Qara daşlar" kimi Azərbaycan filmlərinin uğurunda, tamaşaçı sevgisi qazanmasında Rauf Hacıyevin həmin filmlər üçün yazdığı musiqilərin, mahnilərin da böyük payı var. Bu musiqi parçaları filmdəki obraxların dolğun təcəssümü, səmimiyyəti, melodikliyi, şəffaf orkestrləşdirməsi ilə xarakterikdir.

Operetta janrında yenilik

Operetta janrı bəstəkarın yaradıcılığında mühüm yer tutur. R.Hacıyev ümumilikdə 7 operetta yazmışdır. Onlardan 5-nin öz zamanında məhz Moskva Dövlət Operetta Teatrının səhnəsində tamaşa yürülməsi Azərbaycan musiqisi adına çox böyük nailiyətdir. Bu əsərlər keçmiş SSRİ-nin bir çox mərkəzi şəhərlərində də uğurla təqdim edilmişdir. Rauf Hacıyevin bəstəkar kimi yaradıcılıq istedadı bu janrda öz zirvəsinə yüksəlir.

Onun yazdığı operettalar janrı onənəvi nümunələrindən xeyli fərqlənir. Vokal-simfonik, balet və estrada sənətinin üzvi vəhdəti ilə ölkəmizdə bu janrin inkişafı üçün tamam yeni bir cığır açır. Bəstəkarın musiqi dili də son dərəcə orijinaldır. Xalq musiqisi və müasir estrada üslubunun sintezindən ibarətdir. Rauf Hacıyevin operettaları üçün secdiyi mövzuların insanların gündəlik həyatını əks etdirməsi də bu əsərlərə canlılıq qazandırır.

R.Hacıyevin Moskva səhnəsində tamaşa yürülməsi ilk operettası "Romeo mənim qonşumdur" əsəridir. "Azərbaycanfilm" 1963-cü ildə rejissor Şamil Mah-

mudbəyovun quruluşu rejissorluğu ilə bu əsər əsasında film də çəkmışdır.

Görkəmli sənətkarın bəstələdiyi daha bir maraqlı operetta isə "Mənim məhəbbətim - Kuba"dır. O, həmin əsəri Moskva Operetta teatrının sifarişi ilə yaratmışdır. Özü heç zaman Kubada olmayan R.Hacıyevin bu əsəri necə böyük sənətkarlıqla ərsəyə götürdüyini duymaq çotin deyil. O, heç bir təqlide yol vermədən Kuba xalqının milli xarakterini musiqinin dili ilə canlandıra bilmışdır. Musiqi nəzəriyyəçiləri yazırlar ki, operettanın dramaturgiyası üç melodiya ya əsaslanır. Bunlardan birincisi Kubaya məhəbbət, digəri vətənpərvərlik andı, üçüncüsü isə Raul ilə Deliyanın məhəbbət hissələrini tecsəsüm etdiron melodiyalardır.

Rauf Hacıyevin başqa operetləri - "Dördüncü fəqərə", "Qafqaz əsiri", "Ana, mən evlənirəm", "Yolayricında" da akademik musiqi aləmində rəğbətlə qarışanmışdır. Finlandiyanın satirik yazıçısı Marti Larninin eyniadlı romanı əsasında yazılmış "Dördüncü fəqərə" əvvəlki əsərlərdən fərqli olaraq məişət komedyası səciyyəsi daşıyır. Bəstəkar bununla kəskin ictimai-siyasi qayalı operetta yaratmağa nail olmuşdur. Bəstəkarın "Qafqaz əsiri" operetası isə Moskvada tamaşa yoluyla böyük uğur qazanmışdır. Bu tamaşanın bir əhəmiyyətli cəhəti də ondan ibarət idi, onun Moskvadakı səhna tecsəsümündə iştirak edən yaradıcı heyət əsasən azərbaycanlılardan təşkil olunmuşdu. 70-ci illərin sonunda də bir yeni - "Ana, mən evlənirəm" əsərini təqdim edən R.Hacıyevin 1982-ci ildə Moskvada səhnəyə qoyulan "Yolayricında" operetasi da geniş tamaşaçı rəğbəti ilə yadda qalır.

Sonuncu əsərini isə Rauf Hacıyev ilk sənət müəllimlərindən sayılan Üzeyir bəy Hacıbəylinin anadan olmasına 100 illiyinə həsr etmişdir. Azərbaycan Televisiya və Radio Verilişləri şirkətinin sifarişi ilə yazılarla televiziya tamaşası kimi nəzərdə tutulmuş həmin operetta "Ordan-burdan" adı ilə hər birimizə yaxşı tanıdır.

Əlcəzair üçün ilk balet

R.Hacıyev opera və balet janrı ilə də ciddi şəkildə maraqlanırdı. O, xüsusilə öten əsrin 60-cı illərinin sonunda balet janrında intensiv çalışır. Nəticədə "Ləzgihəngi" və "Yallı" adı ilə iki xoreografik miniatür bəstələyir. Hər iki əsər ayrı-ayrılıqla parlaq səciyyəli kompozisiya-lövhələrdir və xalq rəqs ənənələri əsasında qurulub.

1971-ci ildə Rauf Hacıyevin həyatında maraqlı bir dövr başlanır. O, xaricə işləməyə gedir. SSRİ Mədəniyyət Nazirliyinin göndərişi ilə Əlcəzair Respublikasında mədəniyyət qrupuna rəhbərlik edir. Bu qrupun əsas məqsədi Əlcəzairdə musiqi təhsilinə, milli musiqiçı kadrların hazırlanmasına kömək göstərməkdən ibarət idi.

Rauf Hacıyev və onun həmkarları həm Əlcəzair Milli Konservatoriyasında, həm də Buduau şəhərində